

RAPPORT

ARKEOLOGISK UTGRAVNING

NILS PEDERSENSVEI 12, BORREGÅRD 2092/1

SARPSBORG KOMMUNE, ØSTFOLD

ID 100666 I ASKELADDEN

ANNE E. SKULLERUD

Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo
Postbok 6762, St. Olavs plass
0130 Oslo

Oversikt planområdet og utgravingsjakt sett mot nord. Nils Pedersensvei 12 (rødt hus) t.h. Foto: Anne E. Skullerud.

1. BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN

I brev av 23.05.2005 pålegger Sarpsborg kommune husstandene i Nils Pedersensvei 5, 7, 9-12 og 14 å legge om de private avløpsnettene. Det aktuelle området ligger i Kulåsparken, et område smed mange automatisk fredede kulturminner, hovedsakelig gravminner fra eldre jernalder. Østfold fylkeskommune så det derfor nødvendig å overvåke grøftegravningen i området, og dette ble utført 21.-23.08.2006 (Andersen 2006). På eiendommen Nils Pedersensvei 12 ble det funnet automatisk fredede kulturminner som flintavslag og dyrkningsspor (bl.a. ardspor). Kulturhistorisk museum (KHM) var på befaring i området sammen med fylkeskonservatoren (Østfold fylkeskommune) 30.08.2006. Det ble besluttet å søke Riksantikvaren om dispensasjon fra Kulturminnelovens § 8, første ledd, om å utføre en arkeologisk utgraving av funn gjort i den allerede avdekte sjakta. Det var ikke snakk om å utvide undersøkelsesområdet.

2. DELTAGERE, TIDSROM

Den arkeologiske utgravingen ble foretatt ca. 5 timer i felt 27.11.2006 av feltleder Anne E. Skullerud. Tross den sene årstiden var været og temperaturene moderate.

3. LANDSKAPET - FUNN OG FORNMINNER

Tiltaksområdet ligger i Kulåsparken som ligger på et SV-NØ gående høydedrag innenfor bykjernen i Sarpsborg. Dette er et område med mange automatisk fredede kulturminner, i hovedsak gravminner i form av rundhauger fra jernalder, men også hulveissystemer fra førreformatorisk tid. Nabotomten Nils Pedersens vei 14 er en del av et tidligere registrert gravfelt (ID 78431 i Riksantikvarens fornminnedatabase Askeladden).

Planområdet ligger ca. 50 m.o.h., så området har (med tanke på landhevingen) vært tørt land, og dermed beboelig, allerede fra eldre steinalder. Ardspor er en type anleggsspor i undergrunnen etter pløying med ard. Disse fremstår som kryssende linjer i bakken som viser at ardingen har gått i flere retninger. Ardspor kjennes fra bronsealderen.

4. UTGRAVNINGEN

Østfold fylkeskommunes registreringer i planområdet avdekket ardspor, matjordlag (gammelåker) og 4 strukturer med ukjent funksjon. Alt dette ble gjenfunnet ved utgravingen, og finrenset med krafse og graveskje.

Strukturene ble tegnet i plan og fotografert. Deretter ble de snittet, tegnet og fotografert i profil. Det ble tatt ut pollenprøver av ardsporene. Disse ble ikke bearbeidet, men levert i sin helhet til botaniker Helge Høeg for analyse. Makroprøvene

ble vasket i en sil (maskevidde < 1mm) og tørket. De forhistoriske, forkullede restene ble plukket ut.

Oversikt over planområdet og utgravingsjakt, sett mot sør.

4.1. STRUKTURER

Det ble undersøkt 6 strukturer, som alle ble dokumentert (tegnet og fotografert) i plan og profil.

S1 Grop

Registrert som en udefinert nedgraving og fremstod som en ujevn (halvrund) struktur i overflaten (jf. tegning T2), 81 cm i dm. Anlegget var avgrenset fra den gylne, finkornete sanden i undergrunnen forøvrig, ved å bestå av et mørkt, kompakt, humusblandet sandlag med kull. Gropa fremstod som en buet nedgraving i profilen med en ujevn bunn. Strukturen var 25 cm dyp, og hadde en kompakt, svartere og fetere, kullholdig humuslag i den østre delen. Det ble tatt ut en makroprøve (K2) fra profilen i dette laget. Gropa gikk dypere enn rester av selve gammelåkerlaget. Dens funksjon er ukjent, men det dreier seg trolig om rester av dette åkerlaget (S5).

Grop S2 t.v. og grop S1 t.h. (med målestokk) og grop S4 helt t.h. i profil. Sett mot SØ. Alt er tolket til å være rester av samme gammelåkerlag.

S2 Grop

Registrert som en udefinert nedgraving, og fremstod som en ujevn struktur i overflaten, 45 cm i dm. Anlegget var en halvsirkulær nedgraving i profil, 7 cm dyp. Gropa bestod av et mørk, humusblandet sandlag, kompakt med kull, og er tolket som rester av gammelåkerlaget. Tegning T2 og T3.

S3 Stolpehull

Et sirkulært anlegg med målene 17 x 15 cm, og 22 cm dyp. En tydelig avgrenset struktur bestående av en svart, kullholdig, kompakt humusmasse. I profilen hadde stolpehullet steile vegger med en klar buet bunn (jf. tegning T1). Anlegget ble tolket til å være et tydelig, lite stolpehull.

Stolpehull S3 i profil, mot NV.

S4 Grop

Registrert som en udefinert nedgraving, og fremstod som en halvrund struktur i plan, 54 cm i dm. Anlegget var en jevn nedgraving i profil og ca. 8 cm dyp. Gropa inneholdt de samme massene som S1 og S2, og tolkes som rester etter gammelåkerlaget. Tegning T2 og T3.

S5 Gammelåkerlag

Rester av gammelt åkerlag, som strakk seg i et belte på 2,5-3 m i sjaktas lengde og dekte stedvis hele sjaktas bredde. Bestod av en mørk brunsvart humusblanding, kompakt med noe kull og noen få skjorbrente stein. Det ble gravd et 70 cm bredt snitt gjennom alle lagene i sjakta, for å få fram dyrkningslaget i profil (jf. tegning T4). Under torv og et 11 cm tykt utvakingslag, fremstod gammelåkerlaget som et ca. 10 cm tykt lag (som beskrevet over). Det ble tatt ut en makroprøve (K5) i profilen av dyrkningslaget hvor dateringen er eldre bronsealder (BC 1615-1515, lab.ref.: Tua-6476).

Profil gjennom sjaktveggen, gammelåkerlaget ses som det svarte laget midt i bildet. Sett mot Ø.

S6 Ardspor

Ardsporene fremstod som mørke render mot den lyse sandundergrunnen. Ardsporene viste seg som et system på kryss og tvers NV/SØ og NØ/SV. Sporene var i snitt 5-8 cm brede og bestod av den samme massen som gammelåkerlaget. Det ble tatt ut en makroprøve av ardsporene.

Ardspor (S6) vest i sjakta, sett mot V.

4.2. NATURVITENSKAPELIGE PRØVER

Pollenanalyser er velegnet til å gi et bilde av den generelle vegetasjonshistorien innenfor en region. I lokale kontekster kan pollenprøver fra dyrkningsspor og ardspor gi svar på hva som ble dyrket og hva som vokste på stedet. Pollenprøvene ble ikke bearbeidet, men levert til botaniker Helge Høeg for analyse. Prøven fra ardsporene (S6) inneholdt 272 pollenkorn, 1 torvmospore, 40 bregnesporer og 485 kullpartikler (Høeg, se vedlegg 3). Pollene fordelte seg på 36,8 % trær og 63,2 % urter, hvor det bl.a. ble funnet 7 korn og 1 rug. Det ble også funnet spor av granpollen i prøven, noe som gjør prøven yngre enn 600 AD.

Makrofossilprøvene ble tatt ut fra en sikker kontekst (profilen). Plantemakrofossil er forkullede frø og planterester. Prøvene ble flottert; rensset i et finmasket sil (< 1mm) og tørket før de forkullede planterestene ble plukket ut. Makrofossil er velegnet til å kaste lys over etablering og utvikling av jordbruket m.m.

5. KONKLUSJON

Ved den arkeologiske undersøkelsen ble det funnet et forhistorisk dyrkningslag, samt rester av bearbeidingen av dette åkerlaget i form av ardspor. Det ble også funnet et tydelig markert stolpehull (S3) i undersøkelsesområdet, uten at denne strukturen kan settes inn i noen videre kontekst. S1, S2 og S4 var nedgravinger med ukjent funksjon og tolket som rester av gammelåkerlaget. Gammelåkerlaget er ¹⁴C-datert til eldre bronsealder (BC 1615-1515). Da granpollen er funnet i prøven fra ardsportene, faller ikke gammelåkerlaget og ardingen innenfor samme tidsrom, men representerer enn yngre aktivitet i området.

6. VEDLEGG

6.1. STRUKTURLISTE

Struktur	Type	Kontekst	Form	Dimensjon (dm)	Dybde
S1	Grop?	Del av gammel-åkerlaget	Ujevn	0,81 m	0,25 m
S2	Grop?	Del av gammel-åkerlaget	Halvrund/ ujevn	0,45 m	0,07 m
S3	Stolpehull		Rund	0,16 m	0,22 m
S4	Grop?	Del av gammel-åkerlaget	Halvrund	0,54 m	0,08 m
S5	Dyrkningslag	Gammelåkerlag			Ca. 10 cm tykt
S6	Ardspor		Krysstriper		

6.2. PRØVER

Prøvenr.	Kontekst	C.nr. (KHM's museumsnr.)	NTNU Lab.nr.	Gram (ferdig behandlet)	Volum (før behandling)	Kommentar	C ¹⁴ -datering (kalibrert)
K1	S6 Ardspor	C 55762/1		427 g		Uvasket pollenprøve.	
K2	S1 Grop	C 55762/2		0,1 g	10 dl	Makroprøve fra profilen.	
K3	S3 Stolpehull	C 55762/3		0,2 g	15 dl	Makroprøve fra profilen.	
K4	S6 Ardspor	C 55762/4		382 g		Uvasket pollenprøve.	
K5	S5 Dyrkningslag	C 55762/5	Tua-6476	0,5 g	30 dl	Makroprøve; bjørk (Betula) og furu (Pinus).	BC 1615-1515

6.3. TEGNINGER

T1 - S3 Stolpehull. Plan og profil

T2 - S1, S2 og S4, Grop. Plan

T3 - S1, S2 og S4 Grop. Profil

T4 - S5 Dyrkningslag. Profil

6.4. FOTOLISTE

Fotoliste, Negativnr. Cf. 33231

Film 1 Bildnr.	Motiv	Retning mot	Fotograf	Dato
1	Plakat			
2	Nordre del av sjakt	N	Anne Skullerud (AS)	27.11.2006
3	Funnførende sjakt	S	AS	27.11.2006
4	Nærbilde av ardspor V i sjakta	V	AS	27.11.2006
5	Ardspor (S6) og S1 (øverst) og S2	N	AS	27.11.2006
6	S2 (t.v.) & S1 (t.h.) plan	Ø	AS	27.11.2006
7	S4 plan	Ø	AS	27.11.2006
8	S2 (t.v.), S1 (midten) & S4 (t.h.) plan	NØ	AS	27.11.2006
9	S1 profil	Ø	AS	27.11.2006
10	Profil f.v.: S2, S1, S4	SØ	AS	27.11.2006
11	S2 profil	Ø	AS	27.11.2006
12	S4 profil	Ø	AS	27.11.2006
13	S3 (+ brent rot?) plan	NV	AS	27.11.2006
14	S3 plan	NV	AS	27.11.2006
15	S3 profil	NV	AS	27.11.2006
16	Ardspor (S6) SV i sjakta	S	AS	27.11.2006
17	Profil gjennom sjakteveggen	Ø	AS	27.11.2006
18	Oversikt utgravingsområdet	N	AS	27.11.2006
19	Oversikt utgravingsområdet	S	AS	27.11.2006

6.5. NATURVITENSKAPELIGE ANALYSER

6.5.1. Dateringsrapport

6.5.2. Vedartsanalyse

6.5.3. Pollenanalytisk undersøkelse

6.6. KART

6.6.1. Oversiktskart

6.6.2. Utskrift Askeladden ID 100666